

Jiddische liederen, klezmermuziek, Israëlische dansen...

Klezmermuziek en Jiddische liederen. Je hoort er tegenwoordige geregeld van. In het programma van onze culturele centra vind je concerten met Jiddische muziek. Ook heeft de klezmermuziek zijn invloed in de wereld- en folkmuziek. Het zijn liederen en muziek die een boodschap hebben. Ze blijven op je inwerken.

Muziek bij het Joodse volk

Dat muziek altijd al een voorname plaats innam in het leven van het joodse volk leiden onderzoekers af uit het groot aantal passages die in de bijbel over muziek handelen. Alle soorten muziek komen vrij gedetailleerd aan bod. Zowel volksliederen, liefdesliederen, bruiloftsliederen, treurliederden, oogstliederen, liturgische en militaire muziek, hofmuziek, ... worden vermeld. Minstens 115 keer vinden onderzoekers een verwijzing naar muziekinstrumenten, van zingen is 152 maal sprake. Er werden 16 hebreeuwse werkwoorden gebruikt om muzikale bedrijvig heden weer te geven. Dat is al niet niks.

Ondanks het feit dat de vele joodse volksgroepen zich als gevolg van de diaspora verspreidden en in verschillende landen en werelddelen leefden, blijkt dat zij hun oeroude klanken behielden. Het traditionele gebruik van de muziek in de religie heeft hierbij een grote rol gespeeld. Eeuwenlang bleef de 'chazan', de voorbidder, zingen volgens de oude voorschriften.

Anders is het met de volksliederen. Volksliederen zijn per definitie onderworpen aan de wet van de verandering, net zoals zeden en gebruiken, dans, kleding, ... Ook het Jiddische lied werd beïnvloed door zijn omgeving en veranderde. Het Jiddische volkslied slaat op het lied dat in het Jiddisch wordt gezongen.

De Jiddische taal

Het Jiddisch ontstond rond het jaar 1000 in de Rijnstreek, waar joden reeds van in de Romeinse tijd gevestigd waren. De joden namen het Oud-Duits van hun omgeving over, maar behielden Romaanse elementen in hun taal. Zij wijzigden de zinsbouw naar hun eigen gedachten orde, doorspekten de taal met Hebreeuwse woorden en Aramese taalelementen en ontwikkelden zo het Jiddisch.

Het Jiddisch was de omgangs- en literatuurtaal van de Duitse joden in de middeleeuwen. De voortdurend vervolgde Duitse joden namen hun taal mee op hun zwerftochten en het Jiddisch kwam zo in Tsjecho-Slowakije, Polen, Hongarije, Rusland en Litouwen. In de 15de eeuw vond het zijn plaats in Noord-Italië en in de 17de eeuw in de Noordelijke Nederlanden. De komst van het Jiddisch in de Slavische gebieden van Oost-Europa zorgde ervoor dat ook Slavische elementen in de taal opgenomen werden. Het Jiddisch is in feite de taal van alle Europese joden, behalve de Sefardiem (Zuid-Europa).

In de loop van de 19de eeuw verloor de Jiddische taal terrein en werden de verschillende landstalen overgenomen. Waar in West-Europa de Jiddische taal een stuk terugliep, zien we dat het Jiddisch opduikt in Amerika, Australië en Zuid-Afrika door de emigratie van Oost-Europese Jiddisch sprekende joden.

Het Jiddisch werd door de tweede wereldoorlog door ongeveer elf miljoen joden in alle werelddelen gesproken. Na de tweede wereldoorlog, waarin de kern van het Jiddisch sprekende jodendom te gronde ging, werd de taal steeds minder gesproken. Momenteel zou nog een vier miljoen joden het Jiddisch gebruiken, vooral in Argentinië, België, Canada, Frankrijk, Israël, Mexico, Roemenië en de Verenigde Staten. De ontwikkeling van de taal is zo goed als afgesloten.

In België is het Jiddisch al van voor de tweede wereldoorlog de gemeenschappelijke taal voor de joden die uit Oost-Europa emigreerden. Wel bestaat er een opvallend verschil tussen de Brusselse (ca. 15000) en de Antwerpse (ca. 20000) gemeenschap. In Brussel is het Jiddisch geleidelijk door het Frans verdrongen. In Antwerpen daarentegen neemt het aantal Jiddisch sprekenden nog steeds toe. Dit verschijnsel kan verklaard worden door het feit dat het joods onderwijs meer in het Jiddisch dan in het Hebreeuws wordt gegeven. Daarnaast is het zo dat in het Vlaamse gewest Nederlands enkel als officiële taal geldt, waardoor het Jiddisch het Frans als twee taal verdringt. Universitaire studies van de Jiddische taal- en letterkunde zijn mogelijk in Brussel en Antwerpen.

Jiddische volksliederen en volksmuziek

Jiddische volksliederen zijn vrij jong omdat het leven van het joodse volk voortdurend onderhevig was aan onophoudelijke en diepgaande veranderingen. De levensvoorwaarden van het volk veranderden telkens en dit weerspiegelde zich elke keer opnieuw in de volksliederen. Waar de religieuze liederen trouw bleven aan de traditie ~:: ondergingen de 'wereldlijke' liederen dus de invloed van het milieu. Het is dan ook duidelijk dat de volksliederen van het joodse volk sporen dragen van de verschillende volken waar ze terecht kwamen.

Mede hierdoor kan de enorme rijkdom en veelzijdigheid van deze liederen verklaard worden.

Toch is er in al deze verscheidenheid een gemeenschappelijke wortel die zich vooral uit in de gevoelswaarde, de wijze waarop, de ziel waarmee het Jiddische lied wordt vertolkt. Vaak spreekt er melancholie en weemoed uit. Bij de Jiddische liederen vind je naast de religieuze liederen (de Nigun im van de chassiden), bruidslieder, kinderliederen, soldatenliederen, liefdesliederen, liederen die de lotgevallen van de joden herhalen. In Midden- en Oost-Europa werden Jiddische liederen vaak gespeeld door klezmerim. De klezmerim waren en zijn muzikanten die, aanvankelijk op de Oost-Europese bruiloftsfeesten, iedereen 'freilach' of vrolijk maakten met hun muziek. Het waren kleine muziekgroepen met als instrumenten de klarinet, de viool en de accordeon. Sinds 1950 breidden de klezmergroepen zich uit en je vindt er nu ook een saxofoon, elektrische gitaar en elektrisch orgel.

De uitvoering van klezmermuziek wordt ook hier bepaald door de innerlijke ziel van de uitvoerders, iets wat we ook terugvinden in de fado en flamencomuziek, alsook in rebetika- en tangomuziek.

In het nieuwe Israël, na de tweede wereldoorlog, ontstonden en ontstaan vele nieuwe liederen. Veel van deze liederen zijn volksliederen geworden. Feit is dat muziek en zang er leeft, net zoals de dans.

Dansen in Israël

In Israël is dansen bijzonder populair. Op veel plaatsen in het land dansen iedere avond duizenden mensen. Aan een dansavond nemen veelal honderd of meer mensen deel en na de lessen wordt de avond besloten met een instuif waarop de aanwezigen bruisend van leven met elkaar dansen. Het is volksdans in de ware zin van het woord, met een puur recreatieve functie.

Het dansrepertoire dat men danst is voortdurend in beweging. Dat was in vroegere eeuwen zo en dat is nog steeds het geval, zij het dat het tempo van verandering en actualisering belangrijk hoger is geworden. Dat is kenmerkend voor veel veranderingen in het tijdsbeeld van onze huidige maatschappij.

Ook in de eeuwen volgend op de diaspora (vanaf het jaar '73) veranderden de dansvormen van de grote groepen joden die in Midden- en Oost-Europese landen terecht kwamen. Zoals hoger vermeld werd de joodse muziek, maar ook de joodse dans beïnvloed door de aanwezige cultuur van de omringende woon- en leefomgeving. We

lezen erover maar het grootste deel van deze ontwikkeling in de danscultuur is, na immigratie in Israël, verloren gegaan. Joodse dans maakte plaats voor Israëlische dans.

